

Puheenjohtaja Sture Fjäder Akavan liittokokouksessa 23.11.2021

Ajankohtainen yhteiskunta- ja työmarkkinapoliittinen tilanne

Hyvä liittokokousväki!

Aloitin kevään liittokokouksessa puheeni käsittelemällä koronatilannetta ja edelleen on ajankohtaista palata lyhyesti siihen. Onneksi yhteiskuntaa on voitu avata, kun terveyden ja talouden näkökulmia on saatu paremmin yhteensovitettua.

Epävarmuutta tilanteeseen on tuonut, että tartunnan saaneiden ja sairaanhoitoa tarvitsevia on edelleen korkea määrä. Rokotekattavuus kaksi annosta saaneilla on yli kahdeksankymmentä prosenttia. Osuutta pitää kuitenkin yhä kasvattaa.

Tilanne on edelleen vaikea. Erikoissairaanhoidon joutumisen riski on rokottamattomilla merkittävästi suurempi. Tämän vuoden elo–lokakuussa rokottamattomat ovat joutuneet koronan vuoksi erikoissairaanhoidon 19 kertaa useammin kuin kaksi kertaa rokotetut.

Keskustelussa rokottamisesta ovat korostuneet paljolti niin kutsutut perustuslailliset oikeudet. Liian vähälle ovat jääneet oikeudenmukaisuus ja vastuullisuus sekä velvollisuudet lähimmäisiä ja yhteiskuntaa kohtaan.

Keskustelimme Akavan hallituksessa marraskuun alkupuolella laajasti koronapassista. Kannatamme koronapassin käytön laajentamista määräaikaaisesti kaikille työpaikoille. Maan hallitus on linjannut sen jälkeen, että koronapassin käytön laajentamista työpaikoille selvitetään.

Tartuntatautilain 48 pykälä velvoittaa nykyään työnantajan huolehtimaan siitä, sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden asiakas- ja potilastiloissa, joissa hoidetaan lääketieteellisesti arvioituna tartuntatautien vakaville seuraamuksille alttiita asiakkaita tai potilaita, käytetään työntekijöitä, joilla on säännöksessä tarkoitettu rokotussuoja. Vain erityisestä syystä voidaan käyttää henkilöitä, joilla on puutteellinen rokotussuoja.

Rokottaminen on tehokas keino vähentää estää tautien tarttuminen henkilökunnalta potilaille ja vähentää hoitohenkilökunnalle itselleen aiheutuvaa riskiä. Sosiaali- ja terveysministeriö selvittää kiireellisenä koronarokotteen lisäämistä tartuntatautilain 48 §:ään. Hyvä niin.

Mielestäni pykälää olisi syytä tulevaisuutta ajatellen tarkentaa niin, että puutteellisen rokotussuojan omaavien työntekijöiden käyttäminen mainituissa työtilanteissa kielletään.

Sopimusneuvottelut ovat käynnissä

Työehtosopimusneuvotteluja käydään parhaillaan. Metsäteollisuuden ja Teknologiateollisuuden linjaukset eivät lisänneet vakautta työmarkkinoilla.

Toivottavasti neuvottelut etenevät hyvin. Sopimusyhteiskunnan kunnioittaminen on työmarkkinoiden vakauden ja työrauhan tae.

Työmarkkinat ja politiikka tulisi pitää erillään. Palkkapolitiikka ja palkankorotusten kohdentaminen eivät kuulu poliittisille päättäjille. Vaikka aluevaalit ovat tulossa, poliitikkojen tulisi keskittyä yhteiskunnallisiin voimavaroihin ja rakenteisiin, joista he vastaavat. Heidän pitää jättää palkkaneuvottelut niiden vastuulle, jotka niitä käyvät. Julkisella sektorilla pääsopijajärjestöt ja Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT neuvottelevat työ- ja virkaehtosopimuksista. Olemme tavanneet JUKO:n puheenjohtaja Olli Luukkaisen kanssa eduskuntapuolueiden ja niiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat ja vieneet heille selkeän viestin tästä.

Budjettiriihestä hyvää ja huonompaa

Valmistauduimme Akavassa jälleen huolella maan hallituksen budjettiriiheen. Akavan hallitus hyväksyi budjettiriihikannanoton elokuussa. Tapasimme järjestelmällisesti hallituspuolueiden ja opposition edustajia.

Teimme useita ehdotuksia työllisyyden ja kasvun edistämiseksi sekä julkisen talouden tasapainottamiseksi. Ehdotimme muun muassa

- TKI-panostusten kasvattamista neljään prosenttiin ja pysyvän TKI-verokannustimen ottamista käyttöön
- kotitalousvähennysjärjestelmän parantamista
- konkreettisia sisältöjä jatkuvaan oppimiseen
- työttömyysturvajärjestelmän kehittämistä
- sovittelujärjestelmän uudistamista
- työ- ja osaamisperusteiden maahanmuuton lisäämistä erityisesti lupaprosesseja sujuvoittamalla
- maalittamisen kriminalisointia koskevan lainsäädäntömuutoksen toteuttamista.

Budjettiriihen tuloksista löytyy sekä kiitettävää että vähemmän kiitettävää. Aloitan myönteisistä asioista.

Hyvä päätös oli, että opintotuen tuloarajojen määräaikainen korottaminen eteni riihessä.

Kotitalousvähennyksen parantamisesta oli sovittu jo kehysriihessä. Budjettiriihessä päätökset pitivät. Vähennyksen enimmäismäärä ja korvausprosentti nousevat. Päätökset ovat kuitenkin määräaikaisia, omavastuuosuus jäi voimaan eikä kotitalousvähennyksen toiminta-alaa laajennettu ainakaan tässä vaiheessa.

Työ- ja osaamisperusteisen maahanmuuton edistämisessä hallituksen toimet ovat olleet hyviä. Yksi tapa tehostaa työperäistä maahanmuuttoa olisi keskittää työperäisen maahanmuuton asiat omaan virastoon. Maahanmuuttovirasto Migrin näkökulma on luontevista syistä ollut ensisijaisesti turvallisuus.

Verotuksessa kiristyksiä ei kohdistettu työn verotukseen perustelluista syistä. Hyvä niin. Pulmallista kuitenkin oli, että verotuksessa ei kuitenkaan katsottu eteenpäin. Akava on johdonmukaisesti esittänyt, että aloitetaan valmistelu yli vaalikauden

kestävästä verotuksen kokonaisuudistuksesta. Painopisteenä olisi keventää työn verotusta.

TKI-panostuksissa konkreettiset tulokset olivat vähäiset. Kansanedustaja Matias Mäkysen johtaman parlamentaarisen työryhmän toimikausi on toki kesken, mutta se päättyy jo vuoden lopussa. Päätöksiä ensi vuoden panostuksista olisi pitänyt tehdä jo riihessä. Olimme esittäneet, että neljän prosentin BKT-osuutta olisi varmistettu budjettiriihessä vähintäänkin poliittisella päätöksellä julkisesta lisärahoituksesta vuodelle 2021. Tätä linjausta ei tullut eikä myöskään päätöksiä laajasta pysyvästä TKI-verokannustimesta. Määräaikaisen tutkimusyhteistyökannustimen kasvattaminen 150 prosenttiin oli kuitenkin myönteistä.

Päätökset työllisyystoimista, jotka parantavat julkisen talouden kestävyyttä 110 miljoonalla eurolla, jätettiin tehtäväksi ensi vuoden helmikuun puoliväliin mennessä.

Myönteistä oli, että ensi vuodelle kaavailuista aikeista leikata tieteeltä ja tutkimukselta luovuttiin. Myöhemmin hallitus linjasi pikamenettelyllä, ettei leikkauksia kohdisteta myöskään liikunta-, kulttuuri-, nuoriso- tai sote-alan toimijoihin. Puoliväliriihessä päätetyt 35 miljoonan euron leikkaukset Suomen Akatemian valtuuksista jäivät kuitenkin ratkaistavaksi kehysriihessä. Näkemyksemme on, että leikkauksista tulee luopua.

Hyvät kuulijat!

Kehysriihi on tämän vaalikauden viimeinen mahdollisuus

Huhtikuun alun kehysriihi on vain vuotta ennen eduskuntavaaleja. Tämä tarkoittaa, että on vähän aikaa uuden lainsäädännön viemiselle eduskuntaan ja hyväksymiselle siellä. Uhkana on, että tärkeitäkin uudistuksia saattaa jäädä käsittelemättä. Tämä koskee erityisesti työllisyystoimia.

Koulutuspolitiikan suunta on ollut osin epäselvä. Maan hallitus puhuu mielellään oppivelvollisuuden laajentamisen merkityksestä. Tässä yhteydessä ei kannata enää palata akavalaisiin näkemyksiin uudistuksen aikataulusta.

Viime vaalikaudella jotkut tahot kritisoivat korkeakoulujärjestelmän keskittämistä. Nyt äänenpainot ovat muuttuneet, kun maan hallituksesta ainakin tiedeministeri Antti Kurvinen on ilmoittanut haluavansa hajauttaa korkeakoulujärjestelmää, esimerkiksi lisäämällä koulutusvastuita alueellisesti tai muodostamalla pienempiä koulutusyksiköitä.

Olemme ministerin kanssa eri mieltä. Korkeakoulutuksen hajauttaminen vaarantaisi korkeakoulujen laadun. Suomen korkeakoulujärjestelmän pitää olla kansainvälisesti kilpailukykyinen. On voimavarojen hukkaamista, jos asioita tehdään liian monessa paikassa, varsinkin samoja asioita.

Jatkuvaa oppimista

Julkaisimme tänään Akava Works -selvityksen jatkuvan oppimisen tilanteesta työelämässä. Kun jatkuvalla oppimisella ollaan luomassa uusia palvelurakenteita, on hyvä selvittää mihin näkökulmaan kannattaa ensiksi tarttua. Millaisia esteitä osaamisen kehittämiseksi on? Miten osaamisen kehittämistä voitaisiin tukea parhaiten?

Kyselyn tulokset osoittavat, että suomalaisilla on halua oppia uutta ja kehittää osaamistaan. Osaamisen arvostus on syvällä kulttuurissamme. Suomi elää ja kasvaa osaamisesta.

Akava on useaan otteeseen esittänyt jatkuvassa oppimisessa konkreettisia toimia, kuten osaamisetelin käyttöönottoa ja työnantajan kustantaman työntekijän koulutautumisen verovapautta 1 500 euroon asti. Budjettiriihessä tehtiin myönteinen linjaus koulutussetelin selvittämisestä. Tämä on hyvä alku.

Koko koulutusjärjestelmämme pitää olla hyvässä iskussa. Ehdotan, että koulutusjärjestelmästä tehtäisiin riippumaton kansainvälinen arviointi. Hyvä vertailukohta voisi olla eläkejärjestelmän arviointi. Sitä on tehty aika ajoin tehty, viimeksi tänä syksynä, jolloin sen laati professori Torben M. Andersen.

Teemme aktiivisesti ehdotuksia työelämän lainsäädäntöön

Kuten aiemmin totesin, kehysriihessä pitää tehdä päätöksiä myös aiemmin tekemättä jätetyistä työelämä- ja työllisyystoimista. Akavassa arvioidaan parhaillaan uusia malleja työttömyysturvan uudistamiseksi. Palaamme näihin alkuvuodesta.

Akava on ollut aloitteellinen, jotta työmarkkinoiden toimivuus olisi sujuvampaa ja oikeudenmukaisempaa. Sovittelua ja työrauhaa koskeva nykylainsäädäntö on säädetty toisenlaiseen toimintaympäristöön.

Olemme ehdottaneet sovittelujärjestelmän uudistamista ennakoivampaan suuntaan ja sovittelutoiminnan resurssien lisäämistä. Otamme esille myös ehdotuksia työrauhajärjestelmän uudistamiseksi, joista päätämme hallituksessa kokouksessamme joulukuussa.

Työhyvinvoinnilla työllisyyttä

Työkyvyttömyyden kustannukset ovat yhteiskunnalle vuositasolla useita miljardeja ja työkyvyttömyys on yksilölle monin tavoin raskasta. Laaja ”Työhyvinvoinnilla työllisyyttä” -hankkeemme tuo tutkittua tietoa ja ratkaisuehdotuksia, kuten työturvallisuuslain uudistus.

Valmistelemme edunvalvonta- ja viestintätoimien ohella isoa tilaisuutta, johon kootaan johtavia politiikan päätöksentekijöitä ja työhyvinvoinnin asiantuntijoita.

Hyvinvointialuevaalit ja Akava

Hyvinvointialuevaalit pidetään ensimmäistä kertaa, tammikuussa Suomessa, lukuun ottamatta Helsinkiä

Akavan hallitus hyväksyi lokakuussa hyvinvointialuetavoitteemme. Meillä on neljä painopistettä: (1) palvelujen laadun ja kustannusten tasapaino, (2) sujuva palveluihin pääsy, (3) hyvä yhteistyö perustettavien alueiden ja kuntien kanssa sekä (4) hyvinvoiva henkilöstö.

Hallitusohjelmavaikuttaminen aloitetaan

Akavassa valmistaudumme jo hallitusohjelmavaikuttamiseen. Seuraavat eduskuntavaalit pidetään huhtikuussa vuonna 2023.

Akavan hallituksen hyväksymien ja vielä valmistelussa olevien teemaohjelmien pohjalta valmistellaan Akavan hallitusohjelmatavoitteet, jotka Akavan hallitus hyväksyy suunnitelman mukaan ensi vuoden kesäkuussa. Niihin panostamme paljon vaikuttamisessa, edunvalvonnassa, viestinnässä ja tiedontuotannossa.

Haluan kuitenkin jo nyt valottaa hiukan ajatuksiani tavoitteidemme lähtökohdista ja painotuksista. Niitä ovat kestävä kasvu, olennaisesti parempi työllisyys ja nykyisen velkaantumiskehityksen kääntäminen. Tavoitteenamme on, että yhteiskuntamme on osaava, kilpailukykyinen ja kannustava. Maamme pitää olla oikeudenmukainen eri sukupolville, myös nuorille sekä tänne töitä tekemään ja opiskelemaan tuleville muualla syntyneille. Olemme pitäneet esillä useissa yhteyksissä sukupolvipolitiikkaa ja työperäistä maahanmuuttoa. Aiomme jatkaa keskustelua.

Työnjakoa täsmennetty Akava-yhteisössä

Akavan hallituksessa on käsitelty tänä vuonna työnjakoa Akava-yhteisössä ja Akavan talouden tiekarttaa vuosille 2022–2024. Akavan hallitus hyväksyi asiakirjat lokakuussa.

Työnjakoasiakirja selkeyttää Akavan, jäsenjärjestöjen ja neuvottelujärjestöjen yhteistyötä ja työnjakoa. Akavan keskeinen tehtävä on vaikuttaa, jotta meillä on mahdollisimman hyvä lainsäädäntö työllisyydessä ja kasvussa sekä työn tekemisessä ja sosiaaliturvassa. Yhdessä jäsenjärjestöjemme kanssa toimimme niin, että esimerkiksi osaamisen ja tutkimuksen resurssit ja rakenteet ovat kunnossa. Neuvottelujärjestöjen kanssa teemme hyvää yhteistyötä muun muassa työelämä- ja työhyvinvointiasioissa.

Akavan talouden tiekartan tarkoituksena on turvata keskusjärjestölle ennustettava taloudenhoito ja oikeat voimavarat tehtävien hoitamiseksi. Tätä asiakirjaa ollaan uudistamassa ja ulottamassa vuoteen 2024 asti. Asiakirjassa turvataan Akavan jäsenmaksukehitys. Akavan toiminnan rahoittamisen kohdistamisessa keskeinen lähtökohta on hyväksytyt työnjako.

Arvoisa liittokokousväki

Jatkamme työtä korkeakoulutettujen ja samalla yhteiskunnan hyväksi. Teemme työtämme koko Akava-yhteisön kesken, tähän päivään ja tulevaisuuteen täsmennetyn työnjaon mukaisesti.

Näillä sanoin toivotan hyvää liittokokousta!